

A Császári és Királyi Haditengerészet szervezete

Hozzáadta: olaf
2005. február 23. Szerda 19:59

A Császári és Királyi Haditengerészet szervezeti felépítését ismerhetitek meg ebben a cikkben.

1. A haditengerészet felépítése: A haditengerészet a flottájában, hadikikötőkkel, tengerészeti szertárakkal és telepekkel, kárpóztatók, valamint a személynével áll. Erőssége a tengeri kereskedelem kiterjedésével, az átvitel, a tengeren való átszállás, valamint esetleges gyarmatok és saját országainak sajátosságaitól függ. Míg Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország nyílt tengeri hadiflottájuk felett rendelkeztek, Ausztria-Magyarország flottája inkább csak a parti háborúhoz szolgált. A hajók minőségére, felszerelésére is e célnak megfelelően volt kialakítva. A haditengerészet intézményei és berendezései az alábbiak szerint osztályozhatók (1. ábra):

- A csataflotta nyílt tengeri átvitelre, valamint ellenséges partok elleni támadásra szolgált. Gerincét csatahajók alkották. A flotta akciós kárpóztatók fokozására, a hárszerző és biztosító szolgálatnak teljesítésére, cirkáló romboló és torpedónaszádok beosztásait is magában foglalta.
- A cirkáló flottát békés körülmények között alkalmazták, háborúban pedig ellenséges kereskedelmi hajók elfogására, kutatószolgálatra szolgált, valamint a csataflottához osztották be. A páncélos cirkáló, valamint (missziós) cirkáló alkották.
- Partvidéki flotta páncélos-ágyú-naszádokkal, árszálló tegekkel, torpedónaszádokkal és a partvédelem céljaira kiegészítő páncélos hajókkal állt.
- Szállítóhajók a csatahajók részére kőszén, és más szükséges anyagot, valamint egyéb hadianyagokat és csapószállítót.
- Torpedóflotilla torpedónaszádokkal, torpedóanyagok, torpedó tárházakkal állt.
- Iskola hajók, hadaprások, hajószuhamok, géppáncsok, főtű, matricák kiképzésére szolgált.
- A kikötői szolgálatra alkalmazott járművek a vontató, gőzmozgató, kalauz járművek, Qr-, kaszárnya-, ispotályhajók voltak.

Hajó típusok:

Páncélos fregatt: az első páncélos hajókat nevezték így, mivel a fregattokra emlékeztettek. Három árbocuk, egy ársoruk volt. Árszorúsuk 3000-7000 tonna volt. 12-15 cm-es kiegészítő páncéloszatuk viseltek. Fegyverzetük 16-30 db 15-18 cm-es vontócsővel ágyúkkal állt, melyet a torpedónaszádok megjelenése után gyorsított ágyúkkal kiegészítettek.

Kazamatahajó: az előbbiekhöz hasonlítottak. Kevesebb árszám, de nagyobb ágyúkat hordtak (6-10 db 23-28 cm-es), amelyeket a hajó kiegészítő részén az árszám. kazamatájukban helyeztek el. Árszorúsuk 5000-8000 tonna, páncéloszatuk 15-35 cm vastag, sebességük 13-15 csomó volt.

Sorhajó (vagy toronyhajó): az 1890-től 1906-ig tartó korszak alapvető típusa volt. Viszonylag rövid, zömök test vastag páncélos jellemezte. Árszorúsága 5-11 000 tonna, sebességük 15-20 csomó volt. Fegyverzetét általában kiegészítve forgatható toronyban elhelyezett 4 db 24-30, 5 cm-es ágyú, 8-12 db 12-19 cm-es és 4,7-7 cm-es löveg alkotta.

Pre-dreadnought (vegyes nehézsúlyú árszálló sorhajó): a sorhajókkal együtt, főleg a nehézsúlyú árszálló ellátják, ami 8 db 24 cm-es löveget jelentett. Árszorúsuk 14 tonna volt.

Dreadnought: a típus nevével az 1906-ban épült brit Dreadnought kapták, amellyel megszületett az egységes nehézsúlyú csatahajó. Árszorúsuk 21 000 tonna, sebességük 20-21 csomó volt. 12 db 30,5 cm-es és 18 db kiegészítő, és 18 db kiegészítő löveget hordtak.

Partvidéki páncélos: a kor csatahajóinál kisebb méretek erősebb páncéloszat, alacsonyabb sebesség jellemezte. Árszorúsága 6000 tonna, sebességük 18-20 csomó volt. Fegyverzetét 4 db 24 cm-es és ágyú alkotta.

Páncélos cirkáló: a sorhajókkal egy időben keletkezett. A flották kisebb, gyengébb, de gyorsabb egységei voltak. Feladata a felderítés, a gyarmatok és kereskedelmi útvonalak védelme és az ellenséges kereskedelmi hajók elfogása. Árszorúsága 6000-8000 tonnasebességük 18-22 csomó volt. Fegyverzetük 2 db 24 cm-es és 8 db 15-18 cm-es ágyút hordott.

Cirkáló: a páncélos cirkálóknál kisebb, gyengébb páncéloszat és fegyverzet, de gyorsabb hajó volt. Feladatuk az első páncélos cirkálóval. Árszorúsága 1500-4000 tonna, fegyverzetük 10-12 cm-es és ágyú volt.

Romboló: feladata a nagyobb hajókat fenyegető torpedónaszádok biztonságos távolban tártárolásának megsemmisítése, konvoj kárpóztató, felderítés, kárpóztató a tengerelátjárók felderítése, megsemmisítése. Árszorúsága

1000 tonna, sebesség $\frac{1}{4}$ k 28 $\hat{=}$ 34 csomó volt. Fegyverzetét 6 $\hat{=}$ 8 db 4,7 $\hat{=}$ 10 cm-es lövegek, valamint torpedóvető csövek alkották.

Torpedószervezet: az 1870-es években felállított torpedó hordozására kialakított kismotor, gyors hajópus volt. Működéséről ismert, a kisebb partvédő, valamint a nagyobb nyíltengerű hajópus. Vízszelvénye 80 $\hat{=}$ 250 tonna, sebesség 25 $\hat{=}$ 30 csomó volt. Fegyverzete a torpedóknál 2 $\hat{=}$ 4 db 3,7 $\hat{=}$ 7,6 cm-es ágyúval állt.

Tengerészeti hajók: az angol hajók torpedók bevetésére legalkalmasabb felszerelésű motorral, a víz alatt elektromotorral hajtott hajópus. Vízszelvénye: 250 $\hat{=}$ 500 t, sebesség 10 - 15 csomó volt. Fegyverzetét a torpedóvető csövekkel 1 $\hat{=}$ 2 gyorstűzvelő ágyúval.

2. Hadikikötőket a hozzátartozó part-erődökkel, a flotta és a tengerészeti szertárak alkották.

3. Tengerészeti szertárak és telepek hajógyárakkal, szablyákkal, dokkokkal, tüzérségi, torpedó-, akna-, stb szertárakkal, áram- és ruhatárakkal álltak. Feladatuk a hajók ártárolása, javítása és a felszerelése volt.

4. Központi intézetek a tisztek nevelésére, a katonák leges szolgálati áigakba való kiképzését véggezték.

5. A személynévszerkezet a hajók legénységére, a hajógyárak munkásai és a katonák névszerkezetére, valamint a katonákra.

2. Az osztrák-magyar haditengerészet szervezete: 1862-ig a haditengerészet Hadgy minisztérium joghatóság alá tartozott. Az 1857-től a haditengerészet állományát a víz alatti és a víz feletti gépek felállítására 1862 januárjában létrehozták egy új minisztériumot, a flottát és a kereskedelmi tengerészetet felelős Tengerészet Minisztériumot, amely 1865-ig állt fenn, amikor Burger tengerészeti miniszter körre a minisztérium megszűntetésére a kereskedelmi tengerészetet a Kereskedelmi Minisztérium alá rendelték, a haditengerészetet pedig ismét a Hadgy minisztérium alá, ahol igazgatására létrehozták egy haditengerészeti osztályt. 1868-ban Wilhelm von Tegetthoff lett a Haditengerészeti Osztály vezetője, és megszervezte a tengerészet rendszerét. A haditengerészet parancsnokai egyben a Haditengerészeti Osztály vezetői is voltak. Ez a rendszer az 1918-as Cattarai matriczával egészen maradt fenn. Utána a flottát vezette a flottaparancsnok beosztást a haditengerészeti beosztástól. Agy a flottát vezette a főtisztok között azoknak. (Horthy Miklós és Holub Ferenc személynévszerkezetben.) Állásukat a tanácsadói tisztok (lova von Keil) pedig a badeni főtisztok között keresték, mint az uralkodó rendelkezésére álló admirálisok. Közülük a legénység fő csoportba szervezést, a matriczák mellett voltak tengerészségtudósok és szíjazásért felelős tisztok, akiknek saját tiszteiket parancsolták. Tegetthoff megszűntette ezt a flottát, és a legénységi állományt a Matriczákhoz tartozó osztotta be. A tengerészségtudós tisztokat megszűntette, a szíjazásért felelős tisztok között maradtak a hivatalnokok. A cs. kir. haditengerészet parancsnokai és főparancsnokai, 1786-1918. George Simpson (1786 nyara - 1797 október) James Ernest Williams (1797 november - 1798 február) Andrea Querini gróf (1798 február - 1802 január) Joseph L'Espine gróf (1802 január - 1805 augusztus) Silvestro Dandolo gróf (ideiglenes, 1805 augusztus - december) Joseph L'Espine gróf (ideiglenes, 1806 január - 1807 április; kinevezett, 1807 április - 1810 január; ideiglenes, 1813 augusztus - 1814 július) August de Conninck (1814 július - 1824 március) Amilcaro Paulucci március (1824 március - 1844 augusztus) Frigyes herceg (1844 augusztus - 1847 október) Silvestro Dandolo gróf (ideiglenes, 1847 október - november) Anton von Martini (1847 november - 1848 március) Gyulay Ferenc gróf (ideiglenes, 1848 március - szeptember) Anton von Martini (1848 szeptember - 1849 február) Gyulay Ferenc gróf (ideiglenes, 1849 február - március) Hans Birch von Dahlerup (1849 március - 1851 augusztus) Franz von Wimpffen gróf (1851 augusztus - 1854 szeptember) Ferdinánd Miksa herceg (1854 szeptember - 1864 január) betöltetlen (1864 január - 1868 március) Wilhelm von Tegetthoff (1868 március - 1871 április) Fridrich von Pöck báró (1871 április - 83 november) Maximilian Doublebsky von Sterneck (1883 november - 97 december) Herman von Spaun (1897 december $\hat{=}$ 1904 október) Rudolf Montecuccoli (1904 október $\hat{=}$ 13 február) Anton Haus (1913 február $\hat{=}$ 1917 február) betöltetlen (1917 február $\hat{=}$ április) Maximilian Njegovan (1917 április $\hat{=}$ 1918 február) betöltetlen (1918 február $\hat{=}$ november) Hájboros flottaparancsnokok 1914 - 1918 Anton Haus FT (1913 február $\hat{=}$ 1917 február) Maximilian Njegovan T (1917 április $\hat{=}$ 1918 február) Horthy Miklós ET (1918 február $\hat{=}$ november) A tengerészeti osztály vezetői 1865 - 1918 Ludvig von Fautz AT (1865 július $\hat{=}$ 1868 március) Wilhelm von Tegetthoff AT (1868 március - 1871 április) betöltetlen (1871 április $\hat{=}$ 1872 október) Fridrich von Pöck báró (1871 április - 1883 november) Maximilian Doublebsky von Sterneck T (1883 november - 1897 december) Herman von Spaun T (1897 december $\hat{=}$ 1904 október) Rudolf Montecuccoli T (1904 október $\hat{=}$ 1913 február) Anton Haus FT (1913 február $\hat{=}$ 1917 február) Karl Kailer von Kaltenfels AT (1917 február $\hat{=}$ április) Maximilian Njegovan T (1917 április $\hat{=}$ 1918 február) Franc von Holub AT (1918 február $\hat{=}$ november) A Császári és Királyi Hadgy minisztérium Tengerészeti Osztálya volt a haditengerészet legfelsőbb hivatala. Állására tengernagy beosztást, tiszt volt kinevezve (1918 februárjig). A Tengerészeti Osztály vezetője képviselte a flottát a minisztérium minden, a haditengerészetre vonatkozó kérdésekben, és a haditengerészet kérésére a flottát terjesztette a delé, és gazdasági ügyekben a Császári és Királyi Kormány Legfelsőbb Számszéknek volt felelős elszámolni. A haditengerészeti Osztály valóságos minisztériumként viselkedett, de a haditengerészet ágyúerőit továbbra is a hadgy miniszter volt a felelős. (2. ábra) Szervezetszerkezet beosztása hasonló volt a Hadgy Minisztérium beosztásához és az alábbiak szerint tagozódott: Először a Iroda, Hadmunkáldási Iroda, valamint a katonák ágyúerő csoportba tartozó nyolc ágyúosztály és a segédhivatal. A tengerészeti osztály alá rendelt hatóságok: Kikötői Tengernagy Hivatal, Katonai Kikötői - Parancsnokság, Tengerszertár Parancsnokság; Tengerészeti - Mészaki Bizottság

jelvényeket, valamint az Árboc szalagot Ájjel is viselték. A lobogás felvonásakor mindenki a fedélzeten tartózkodott, hacsak nem volt, valamilyen halaszthatatlan tevékenységgel megbízva. Ás arccal a lobogás felé fordulva tisztelgett. hadihajásn végezhet tiszteletadások egyike a lobogásdás. Kétféle lobogásdás létezik a nagy Ás a kis lobogásdás. A nagylobogásdást csak nemzeti Ánnepek során kikéltben viselték. Először a lobogásdás fokán, Árbocokon a keresztirányú magasságában, a taton a farlobogásdás fokán ráigazított jelzőlobogás sorában, valamint az orr- Ás a farlobogásbás Ás egy-egy nemzeti lobogásbás Állt, amely azokon az Árbocokon volt kitűzve, amelyen nem volt Árboc jelvény. A jelzőlobogás sorrendje I, W, H, K, M, O, L, N, T, J, P, U, Z, X, V, R, S, Y volt. Ha egy rend nem volt előg a fenti sorrendben folytatásosan Állt-táltak sorba a tőbbi. A kis lobogásdás az orr- Ás a farlobogásbás Ás egy-egy nemzeti lobogásbás Állt azokon az Árbocokon, amelyen nem volt Árboc jelvény. A kis lobogásdást Ánnepek alkalmakor menetben is viselték, de menetben nem volt az orrlobogás felvonva. 7. A haditengerészet alkalmazásában a flotta hajásnak alkalmazásait Ávenkőnt egy szolgálatba Áll-tási tervben Állapították meg, amelyből a hajás felszerelésének célja - pl. Ászolgálati, iskolai, gyakorlati vagy más célokra - is le volt írva. A szolgálatba Állt-tott hadihajás mindig hadszereleg, a tartalékban levő Ágy voltak felszerelve, hogy teljes felszerelésük egy pár nap alatt elvégezhet legyen. 1. Ászolgálatra diplomáciai Ás a kereskedelmi- diplomáciai viszonyok megkötésére, hogy a idegen vizeken az Ászolgálat teljes-tÁsben saját hajás is kézzremegkedjenek, hogy a birodalom polgárainak Árdekéi valamint a saját Árdekéket megvédjék, valamint fenntartsák, szákság esetén akár fegyverrel is az Állami tekintetük célbás AZ Osztályok Ás Magyar Monarchia a ké-nai Ás indiai vizekre Ávenkőnt egy hajás kéldélt, a Földközi-, Adriai tengeren egy hajásra tartott felszerelve, Konstantinápolyban pedig Állandásan egy hajás Állomásoztatt. 2. Iskolai Ás gyakorlati célokra Minden Ábven nÁhÁny hánapra szolgálatba Állt-tottak nÁhÁny vitorlás hajás a hadaprásdok, hajásuhancok Ás matrások első tengerészeti kiképzése céljában, amelyek a saját vizeket csak ritkán hagyták el oktatás befejezése után ismét leszerelték. 3. Más célokra hadihajásnak kézzhasznó célokra Ás a tudomány szolgálatában is alkalmazták. Minden idegen tengeren járás hadihajásnak kézztelessége volt felkeresett országok politikai, társadalmi, statisztikai, földrajzi viszonyairól adatokat szerezni, Ás ezekről jelentést tenni. A felsőgvizeket Ábrázoló térképek, valamint a világtörténelmi tornyok jegyzékét elkészíteni, az Ásszes térkép Ás világtörténelmi nyilvántartása a pápai Várajzi Hivatalban történt. Felhasználjt irodalom:

- Csonkáróti Károly: Horthy, a tengerész; Zrinyi kiadás 1993
- Csonkáróti Károly: Az Osztályok-Magyar Monarchia haditengerészete
- Csonkáróti Károly: Hadihajás a Dunán; Zrinyi kiadás 1980
- Csonkáróti Károly-Benczúr László: Haditengerészek Ás folyamárk a Dunán 1870-1945; Zrinyi kiadás
- Csonkáróti Károly: A császári Ás királyi haditengerészet lobogása;
- Haditechnika 2003/4
- Földi Pál: Az osztályok- magyar haditengerészet története Anno kiadás
- Kiss Csaba: A Császári Ás Királyi flotta kézirata
- Kráml Mihály A Császári-Királyi haditengerészet 1797-1866
- Kráml Mihály Magyarország Ás a Cs. Ás Kir. Haditengerészet ipari megrendelésnek kváta szerinti megosztása 1910
- Kráml Mihály A Császári Ás Királyi haditengerészet Ás Magyarország Propannonia Kiadás 2004
- Nagy Miklós Mihály: Boldog bókéidő haditengerészei Kornótás kiadás 2003
- <http://www.members.e-media.at/NOVARA/index.html>